

Az itt bemutatandó unikális értékű cégértáblára¹ Csatkai Endre hívta fel a figyelmet 1928-ban „Kocsislegények és vándormuzsikosok régi szállása” címen a Soproni Múzeumnak a nagy háború utáni átrendezése és megnyitása alkalmával.² „Mindkét tábla ugyanis a Fehér Rózsa szálló kapuja felett függött, és kétféle mesterség vándorló legényeit figyelmeztette, hogy ott van a hivatalos szállóhelyük...”³ Itt meg kell állnunk, ugyanis a „Harfenisten Herberge 1821” azt hirdette, hogy ott a hárfások szállása van. A kapuzat fölötti táblán jelzett „Gasthof zur Weissen Rose” szálloda- és vendégfogadóként működött, zenés étteremmel. A közismert legényszállás a „Zum Schwartzen Adler” szállóban volt, ahol az egyes céhek, mesterek béreltek egy-két ágyat, az iparág nevével, monogramjával jelzett bárca, szállásjegy átadásával.⁴ A szálló a 18. század közepén épült, ma is áll a Sas téren.

A kocsisok, gyorskocsisok hatfogatos fiákereivel a városi és környékbeli települések felé szállították a vendégeket. A „landkocsisok” (*Landkutscher*), az áruszállító (nehézfúvarosok) kocsisoknak a szálláshelye, központja a „Fehér ló” Várkerületi házánál volt kijelölve, céhük 1669-ben alakult Sopronban.⁵ Árujuk többsége Bécs felé irányult. A kocsisok cégértábláját 1817-ben, a hárfásokét 1821-ben egyaránt vörösréz táblából vágták ki, feltehetően azonos festőművész alkotásával függesztették ki.

A „Fehér Rózsa” szálló a Várkerületen (Grabenrunde) a Hátsókapu szomszédságában épült a 18. század közepén, „Gasthof zur Weissen Rose” felirattal a kapuzat íve fölötti hosszú táblán. A két cégér pedig a kapuzat két oldala fölött függött vízszintes tartóvason. A cégér a hárfások tartós szállását hirdette, rendszeres zenéléssel, muzikaszóval a vendégek számára. A *Herberg* tábla előlapján a négytagú kis zenészcsapat játékát és közönségét láthatjuk. A két hárfás hölgy a terem közepén ülve játszik, az egyik a prímét, a másik a kíséretet adja – egy oktávval mélyebben kísérve a dallamot –, mellette a hegedűs, háttérben a klarinétos. A válogatott közönség: az asztalnál ülő írnok, a cilinderes-frakkos úr, polgárok fejedővel vagy anélkül. A cégértábla másik oldalán talán egy eljegyzési jelenet van megörökítve. Középen áll az egyik hárfás hölgy az ifjával, tanúként egy egyenruhás császári tiszt, bal oldalán a fegyvere, egy tör, a fején tollbokrétás csákó, jobb kezében a gratulációhoz tartozó pohár fehérborral. A háttérben a városban tartózkodó huszárezred tisztje szintén egyenruhában. A zenét a másik hárfás hölgy, a hegedűs és a háttérben álló

¹ Soproni Múzeum Néprajzi Gyűjtemény, Lelt. sz. 56.86.1.

² Csatkai Endre: Kocsislegények és vándormuzsikosok régi szállása. In: Sopronvármegye, 1928. VI. 28. 3.

³ Csapkés Kálmán: Régi soproni cégérek. Soproni Szemle 3. (1939), 4. sz. 56., 9. kép.

⁴ Domonkos Ottó: A magyarországi mesterlegények közép-európai kapcsolatai és szokásai a XV–XIX. században. Ipartörténeti könyvtár 1. Budapest, 2002, 109. 22. kép: Soproni Múzeum Néprajzi Gyűjtemény. 29. kép: Szállásjegyek, 19. század közepéről, festő-mázoló, lakkozó, kalapos, tímár.

⁵ Csatkai i. m.

fuvolás férfi adja, nyilván az alkalomhoz illően. Azt mondhatjuk tehát, hogy a cégértábla két oldala a soproni polgárság zenés szórakozásáról ad pillanatképet színes festmények ábrázolásában a 19. század első évtizedeiből.

A hárfások Sopronba települését két dolog magyarázza. Az egyik a város zenei hírneve, a másik a vándorló mesterlegények számának jelentős emelkedése. A Habsburg Birodalomban zajló vallásüldözések elől érkező iparos-kereskedő protestáns családok elősegítették a város fejlődését.⁶

A Monarchia osztrák, cseh, morva tartományainak városaiban megnőtt az utcai énekesek, zenészek száma. Már Mária Terézia adott ki parancsot az utcai zenészek rendszabályozására. Korábban csak férfi énekesek, zenészek, hárfások vándoroltak, a 18. század végére a specialista hárfás hölgyek (*Harfenistenmädchen*) is változtatták működésük helyét. A vándorlók kis csapatai között nagy hírnevet szereztek a bécsi Prater hárfásai (*Praterharfenisten*) és a csehországi Presnitz hárfásai, akik a monarchia országain túl Szentpétervárig is eljutottak. Mindezekről az osztrák kutatások adtak átfogó képet 2006-ban.⁷

⁶ Domonkos Ottó: Külföldiek Sopronban – soproniak külföldön: A mesterlegények európai kapcsolatai. Soproni Szemle 55. (2001), 319–329.

⁷ Wien Musikgeschichte. Teil 1: Volksmusik und Wienerlied. Hg. Elisabeth Th. Fritz, Helmut Kretschmer. Münster, 2006.

Sajnos írásos dokumentumok nem maradtak fenn a soproni működésükről. A múzeumi leltárak annyit közölnek, hogy a Fehér Rózsa vendéglő két festett cégérére Pollák Viktor 1912-ben 5 koronát vett fel a múzeumtól. A Zum Swartzen Adler (1781), korábban Goldene Löwe, vashádog cégérét pedig Platzer János adta el a Soproni Múzeumnak (N.56.83.1) 1910-ben.

Végül megemlíjtjük, hogy az alsó- és felső-ausztriai zenész bevándorlókról Manga János írt kiváló dolgozatot.⁸ Rendszerint a vándor köszörűsök, hárfások családostól érkeztek a 19. század közepétől az 1910-es évekig. Manga Jánosnak sikerült a zenész Gertner család utolsó két tagjától leírni az adatokat, a hárfa készítését, hangolását, és a német és magyar népzene, opera kottáiból átvett hárfajátékot is. A két Gertner, Stefan és Ludwig, valamint családjaik az 1960-as években a Balaton környékén, de néha északra Gyöngyösig, délen Mohácsig is vándoroltak. A testvérpár játékát magam is élvezhettem, az 1960-as évek közepén a veszprémi Vadászkiirt vendéglőjében. Manga János felvételének hangzóanyagát az MTA Zenetudományi Intézetében őrzik.

⁸ János Manga: Die Harfner der Plattenseeegend. In: Acta Ethnographica 11 (1962), 1–2. sz. 192–203.